

Värien selitykset

1. Tavoite
2. Kohderyhmä
3. Sisältö
4. Rakenne
5. Ilmaisutapa
6. Näkökulma
7. Konteksti

4. Tekstillä on otsikko.

5. Otsikko viittaa toiseen tunnettuun tekstiin eli on intertekstuaalinen. Samalla se on lievän humoristinen antaessaan ymmärtää, että vieraslajit toimisivat tietöisten päätösten mukaan. Viittaus on Shakespearen klassikonäytelmän Hamlet kuuluisaan monologtiin ”Ollako vai eikö olla”.

1. Tekstin tavoite on antaa tietoa haitallisista vieraslajeista ja niiden leviämisestä.

2. Kohderyhmänä ovat vieraslajeista ja niiden leviämisestä ia ehkä toriumisesta kiinnostuneet.

4. Tekstissä on kolumnin tuntomerkkejä niin ulkoasussa kuin ilmaisutavassa, mutta sisältö on myös artikkelimainen asiallisuudessaan ja tietopainotteisuudessaan. Luki- ja saa tietää, että kirjoittaja on tekstin käsittelemän alan asiantuntija. Kovin voimakkaasti muotoiltua pääväitettä tekstissä ei ole. Vieraslajien haitallisuus tuodaan esille itsestään selvään sävyyn. ei iinkään väitteenä.

5. Tekstissä on käytetty kiinnostuksen herättämiseen retorisia kysymyksiä, joilla lukijaa johdatellaan ihmetelemään asioita ja jotka toisaalta ennakoivat tulevaa asiasisältöä.

4. Teksti on rakennettu abstraktin ja konkreetin tasapainoisen vuorottelun varaan. Kirjoittaja tarjoaa abstrakteja käsitteitä ja ilmiöitä (esimerkiksi vieraslaji, tunnusteluvaihe) ja sitten konkretisoi asiaa arkisin esimerkein ja vertauksin (esimerkiksi ”olisiko maisemissa yhtään paikalliset olot tuntevaa lähisukulaista”, ”Joku ahkera pölyttäjäkin itäisi saada rekrytoitua.”).

3. Teksti käsittelee haitallisten vieraslajien maahan tule- mista, lisääntymistä ja leviämistä. Teksti esittelee aiheen ja leviämismekanismin: pullonkaulavaiheen ja syyt sen voittamiseen. Näitä ovat nopea evoluutio, risteytymisen tuloksena syntyvät edulliset geeniyhdistelmät ja mahdol- linen kasvitautilien voittaminen.

4. Vakiopalstan nimi. Esimerkiksi kolumnistilla voi olla käy- tössään oma vakiopalstansa, johon hän tuottaa säännöllisin väliajoin kolumnin.

--- Pintaa syvemmältä

Tullako vai eikö tulla?

1. MAISEMAMME OVAT MUUTTUNEET viime vuo- sikymmeninä rajusti. Näyttävä, mutta viheliäinen komealupiini (Lupinus polyphyllus) reunustaa teitä yksilajisina nauhoina. Tympeän tuoksuinen jätti- palsami (Impatiens glandulifera) rehoittaa parimet- risenä ojan vieressä. Suolaa sietävä, juurivesojen avulla tehokkaasti leviävä kurtturuuusu (Rosa ru- gosa) on karannut moottoriteiden keskikaistoilta hiekkaisille meren rannoille. Näistä vieraista on vaikeampi päästä eroon kuin sukulaisista juhan- nuksena.

1. 2. Suomessa on lähes 30 valtakunnallisesti hai- tallista tulokas- eli vieraskasvilajia ja vähintään 7. toinen mokoma paikallisesti haitallisia eli tarkkai- lua vaativia. Ne lisääntyvät tehokkaasti ja leviävät nopeasti. Miksi ne pystyvät vaivatta syrjäyttämään Suomen luonnossa alkuperäisiä lajeja? Ovatko ne jo tullessaan jostain syystä ylivoimaisia vai tapah- tuuko niissä jotakin, kun ne joutuvat tulemaan toi- meen uudessa ympäristössä? Miksi ne eivät käyt- täydy yhtä kurittomasti alkuperäalueillaan kuin täällä?

ITSESTÄÄN LEVIÄVÄT VIERASLAJIT tulevat mo- nessa junassa, mutta erilaisuudestaan huolimata niillä on tullessaan yhteisiä ongelmia. Ensin on edessä tunnusteluvaihe. Löytyisikö täältä juurensi- jaa? Onko täällä pahoja tauteja tai ahnaita kasvin- syöjiä? Olisiko maisemissa yhtään paikalliset olot tuntevaa lähisukulaista – ei olisi pahitteeksi päästä risteytymään jonkun sellaisen kanssa. Joku ahkera pölyttäjäikin pitäisi saada rekrytoitua.

Tätä voi sanoa pullonkaulavaiheeksi. Kun laji saapuu maahamme ehkä vain muutaman yksilön tai siemenen voimin, sen geneettisestä monimuo- toisuudesta tietenkin tulee häviävän pieni osa. Jos sattuman tuomat geenit eivät toimi uudessa ym- päristössä, laji luultavasti katoa nopeasti. Joskus käy niin, että alkuperäalueella epäsuotuisat geeni- muodot ovatkin meillä edullisia, jolloin laji pystyy leviämään.

7. FT Johannes Enroth on yliopistonlehtori Helsingin yliopiston biotieteiden laitok- sella. Hän kertoo kasvimaailman ilmi- öiden taustoista.

4. ”Ensin on edessä tunnustelu- vaihe.”

3. 4.

3.

4. Abstraktin ja konkreetin vaihtelu tekevät tekstistä ymmärrettävämmän lukijalle. Esimerkiksi tässä kappa- leessa esitetään abstrakti asia, nopea evoluutio, ja sitten annetaan konkreettinen esimerkki, rantakukka.

4.

4. Kolumneille on tyypillistä, että niiden yhteydessä on jonkinlainen kuva kirjoittajasta ja tämän esittelyä, mah- dollisesti jopa yhteystiedot.

3.

4. Tekstissä on nosto.

TULOKKAAN RISTEYTYMINEN lähisukuisen ”na- tiivin” kanssa voi luoda uusia, hyödyllisiä geeni- yhdistelmiä, koska natiivi on jo sopeutunut ympä- ristöön. Erityisen tehokasta on kromosomiluvun tuplaantuminen tai moninkertaistuminen ris- teytymiseste yhteydessä, eli polyploidia. Se on yleistä kasveissa, erityisesti aggressiivisissa tu- lokaslajeissa. Lähinnä Etelä-Suomessa tavataan villiintyneenä japanin- ja jättitarta (Fallopia japonica, F. sachalinensis), joiden nimenomaan korkeamman kromosomiluvun omaavat kan- nat ovat niitä tehokkaimpia leviäjiä. Kasvitaudeilla voi olla kahtalainen vaikutus tulokkaiden leviämisessä. On tapauksia, joissa tulokas on uudelle alueelle levittyään vapautunut kotipuoleessa vaivanneista tau- deista ja siitä riemastuneena lähtenyt le- viämään kuin – tauti. Toisaalta uudella ko- tialueella voi olla uusia taudinaiheuttajia, jotka joko rajoittavat kasvin menestystä tai sitten eivät. Joskus uusi tautistressi ak- tivoi uinuvia geenejä ja puolustuskyky siirtyy seuraaville sukupolville.

3.

KUVITUS: HANNA LAHTI / HUOMEN.GOI

2. 7. Kotipuutarha 2/2016

3. Kuvituskuvat (komealupiini) havainnollistavat tekstin sisältöä.

4. Tekstikokonaisuus on jaettu kappaleisiin, joista on muodostettu kolme laajempaa jaksoa. Jaksot alkavat liha- voiduilla sanoilla.

Ympyröinnit ensimmäisessä ja toisessa jaksossa:

5. Tekstin sanasto on yhtäältä asiallista (yksilajisina, juurivesojen) jopa tieteellistä (Impatiens glandulifera), toisaal- ta arkista, kuvallista ja konkreettista (viheliäinen, tympeä, rehoittaa). Kielikuvien avulla kirjoittaja havainnollistaa abstrakteja asioita (esimerkiksi ”– – vaikeampi päästä eroon kuin sukulaisista juhannuksena”). Sananvalinnat luovat tekstiin lievää huumoria. Tekstin rekisteri ei ole yhtenäinen, vaan kielessä on kolumniin sopivaa tyylin räväkkvyttä. mutta myös artikkelimaista asiallisuutta.

6. Teksti ei esitä suoraa väitettä vieraslajeista, mutta lukijalle tulee selväksi, että Suomen luonnon kannalta tar- kasteltuna vieraslajit ovat vahingollisia ja niitä pitää torjua. Arvona on siis suomalaisen luonnon lajiston säilyttä- minen kotoperäisenä. Tekstin näkökulma paljastuu sananvalinnoista: vieraslajeista puhuessaan kirjoittaja käyttää esimerkiksi sanoja ”viheliäinen”, ”tympeä”, ”rehoittaa”. Näkökulma on sananvalintojen myötä kirjoittajan, ja tämä sopiikin kolumnin henkeen, sehän on laatijansa subjektiivinen kannanotto käsiteltyyn asiaan. Toisaalta artikkeli- maisuus ja kirjoittajan asiantuntijastatus antavat käsityksille yleisyyttä.